FORMULE DE PROTOCOL ÎN TRATATELE HABSBURGO-TRANSILVĂNENE DIN ANII 1540-1570 – ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

Octavian Tătar

Am analizat, cu ceva vreme în urmă, formulele de adresare folosite de sultanul Süleyman I în corespondența sa cu mai marii Casei de Austria între anii 1534-1566, folosind 36 de scrisori publicate într-un volum, cu câțiva ani în urmă, de către Anton Schaendlinger și Claudia Römer[1], pornind de la ipoteza dacă nu cumva în perioada amintită cele două state rivale, aparținând unor sisteme politico-diplomatice și religioase diferite, nu au depășit modalitățile tradițional-medievale în partea protocolară a relațiilor diplomatice dintre ele. Studiul realizat a evidențiat cel puțin două concluzii:

1. Cât privește Imperiul Otoman, la mijlocul secolului al XVI-lea diplomația otomană nu se depărtează prea mult de schemele protocolare tradiționale de adresare, păstrând formule stereotipice și politicoase de adresare. Este adevărat însă că, în fondul lor, scrisorile sultanale destinate suveranilor habsburgi contrastează cu formulele de adresare. Conținuturile scrisorilor evidențiază că diplomația otomană se debarasează în timpul sultanului Süleyman I de doctrina tradiționalistă și exclusivistă a superiorității padișahului otoman, ca singurul „împărat universal", în raport cu omologii creștini. Altfel spus, dacă în aspectele formale diplomația otomană rămâne atașată practicii islamice și spiritului coranic, în fapt rațiunea de stat primează în relațiile cu lumea creștină, ceea ce dovedește încă o dată că, treptat, „legea sultanală" primează în raport cu „legea religioasă".

2. Cât privește diplomația habsburgică, pentru prima dată în mod foarte energic și pragmatic aceasta inițiază acțiuni pentru obținerea unei ambasade permanente la Istanbul și realizarea unui tratat scris cu Poarta Otomană în privința „moștenirii ungare". Și reușește în ambele obiective, depășind ea însăși, mai ales datorită energicului Ferdinand I de Habsburg, inhibițiile și prejudecățile de tip medieval în relațiile cu lumea musulmană, prejudecăți de care fratele său, Carol Quintul, nu se debarasase în totalitate.

Aceste aspecte, dar și preocupările noastre mai vechi cu privire la relațiile transilvano-habsburgice în secolul al XVI-lea[2], ne-au determinat să abordăm, cu mai multă atenție și consistență, următoarele chestiuni:

1. Ce formule de adresare foloseau cele două părți – oficialitățile politice vieneze (mai exact Ferdinand I de Habsburg) și cele transilvănene (regina-văduvă Isabella și, mai apoi, fiul său, Ioan Sigismund) – în relațiile oficiale dintre ele;

---

[1] Die Schreiben Süleymans des Prächtigen an Karl V., Ferdinand I. und Maximilian II. Transkriptionen und Übersetzungen (von Anton C. Schaendlinger unter Mitarbeitet von Claudia Römer), Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1983 (în continuare: Die Schreiben Süleymans).

[2] O. Tătar, Tratatul de la Speyer (1570) dintre Maximilian II și Ioan Sigismund Zápolya și statutul politico-teritorial al Transilvaniei pe plan european, în „Annales Universitatis Apulensis", Alba Iulia, 2003, p.191-197, Ibidem, Disputa transilvano-habsburgică pentru nord-vestul Principatului Transilvaniei (1564-1571), în „Acta Musei Porolissensis", XXIII, vol. I, Zalău, 2000, p.641-648, Ibidem, Disputa transilvano-habsburgică pentru Partium (1556-1565), în „Ziridava"", XXIII, Arad, 2002, p. 109-129, Ibidem, Transilvania în contextul disputei otomano-habsburgice pentru „moștenirea ungară" (1540-1556), în „Corviniana", VI, Hunedoara, 2000. p. 183-2001.

www.mcdr.ro / www.cimec.ro

2. În ce măsură aceste formule exprimau o stare de fapt reală şi/sau în ce măsură ele exprimau o intenţie politică în raport cu partea adversă, ştiindu-se foarte bine ampla dispută dintre cele două părţi pentru titlul regal maghiar şi moştenirea teritorială ungară după 1541;

3. În final, să vedem dacă nu cumva, din punct de vedere diplomatic efectiv, se depăşeşte un model şi o practică de tip tradiţional-medieval.

Cât priveşte tehnica de lucru, ca să-i spunem aşa, ea are în vedere trei elemente principale:

1. Ne-am oprit, în analiza noastră, asupra perioadei 1540-1570 şi asupra personajelor amintite pentru că acum, după moartea lui Ioan Zápolya (1540) şi desfiinţarea (împărţirea) regatului maghiar (1541) de către sultanul Süleyman I, intră în scenă personaje noi (regina Isabella şi fiul său, de exemplu), obiective şi strategii noi de cucerire, Transilvania însăşi devenind obiect (subiect) distinct al disputelor diplomatice şi militare. În anii de după 1540 fiecare din cele două părţi îşi aroga, mai mult sau mai puţin îndreptăţit, „coroana Sfântului Ştefan" şi „moştenirea ungară" şi, ca atare, punea în acţiune formule prin care să-şi justifice şi/sau să-şi protejeze titluri regale şi intenţii politice;

2. În principal, am folosit acte oficiale, care exprimau tratate şi convenţii între oficialii habsburgi şi autorităţile politice transilvănene (regina sau fiul acesteia), aşa cum au fost ele publicate de Roderich Gooss în volumul de documente consacrat principatului ardelean[3]. Doar secundar am folosit lucrări generale şi alte culegeri de documente;

3. Am luat în considerare, pentru comparaţie, practica diplomatică medievală aşa cum este ea evidenţiată în lucrările de specialitate, îndeosebi studiul profesorului Francisc Páll din volumul introductiv la „Documente privind istoria României", studiu referitor la diplomatica latină[4].

Analiza asupra subiectului în discuţie ne permite să formulăm următoarele concluzii:

1. Documentele secolului al XVI-lea referitoare la relaţiile diplomatice dintre cele două părţi păstrează, în aspectele lor generale, schema constructivă a documentelor cancelariei latine europene. Cât priveşte *intitulatio* însă, secolul al XVI-lea accentuează, în mod evident, tendinţa manifestă încă de la sfârşitul secolului precedent, şi anume o exagerare a titlului – în sensul „împodobirii" acestuia cu elemente originare, chiar mitico-legendare, multe fără corespondent în realitatea secolului al XVI-lea la care ne referim. De exemplu, în ceea ce priveşte titulatura regilor Ungariei, în secolul al XI-lea regele se intitula *„rex Pannoniorum"* sau *„rex Ungarie"* (ori *„rex Ungarorum")*. În secolul următor regii arpadieni se intitulau *„rex Ungarie, Croatie atque Dalmatie"*, pentru ca în timpul regelui Béla al II-lea (1131-1141) să se adauge titlului regal *„Rama"* (adică Bosnia), iar sub regele Emeric (1196-1204) – cel de *„Servia"*. Imediat după el, Andrei al II-lea (1205-1235) îşi adaugă în titlu *„Galicia"* şi *„Lodomeria"*, iar Béla al IV-lea (1235-1270) – *„Cumania"*, sporadic *„Bulgaria"* şi, câtva timp, chiar *„dux Stirie"*. În secolul al XIV-lea, prin instalarea dinastiei angevine în fruntea Ungariei, titlul regal se completează cu posesiuni italiene: *„princeps Salernitanus et honoris ac Montis Sancti Angeli dominus"*. După ce Ludovic I (1342-1382) ajunge şi

[3] Österreichische Staatsverträge. Fürstentum Siebenbürgen (1526-1690) (Bearbeitet von Roderich Gooss), Wien 1911 (în continuare: R. Gooss, Österreichische Staatsverträge...).

[4] Documente privind istoria României. Introducere, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1956, p. 227-320. Studiul profesorului Fr. Páll se intitulează „Diplomatica latină cu referire la Transilvania (sec. XI-XV)" (în continuare: Fr. Páll, Diplomatica latină...).

www.mcdr.ro / www.cimec.ro

rege al Poloniei (1370), apare şi această ţară în titlul său, iar Sigismund (1387-1437) îşi adaugă şi titlul *„marchio Brandenburgensis"* şi apoi alte titluri ale sale în legătură cu imperiul apusean (din 1433) şi cu regatul Boemiei (1419-1421 şi 1436-1437), omiţând, în schimb, posesiunile italiene[5]. Titlul regal complet – cu nominalizarea tuturor posesiunilor (reale sau avute cândva, dar pierdute între timp) – nu se folosea decât în privilegii solemne, în actele mai simple păstrându-se în titlul numai prima şi cea mai de seamă posesiune (*„rex Hungarie"*, de exemplu), urmată de prescurtarea *et cetera.*

Revenind, în secolul al XVI-lea Ioan Zápolya se intitula în relaţiile cu rivalii săi, Habsburgii, imediat după anul 1526, astfel: *„Noi, Ioan, din mila lui Dumnezeu rege al Ungari, Dalmaţiei, Croaţiei etc, marchiz al Moraviei şi Lusaciei şi duce al ambelor Siliezii etc."*[6]. Este vorba aici de textul prin care Zápolya ratifica armistiţiul cu Ferdinand I de Habsburg, act redactat la Buda, la 16 ianuarie 1531. În tratatul încheiat la Oradea, în februarie 1538, cu Ferdinand, Zápolya se intitula, în toate cele trei documente ale tratatului pe care le-a semnat, astfel: *„Noi, Ioan, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei etc."*[7].

Cât îl priveşte pe Ferdinand, acesta se intitula, după dubla alegere – ca rege al Boemiei şi apoi al Ungariei – în relaţiile cu Ioan Zápolya: *„Ferdinand, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei, Dalmaţiei şi Croaţiei etc., infante al spaniolilor, arhiduce al Austriei"*[8]. În textul tratatului de la Oradea din 1538 Ferdinand era numit: *„din binevoitoare milă divină mereu slăvit al romanilor şi Germaniei, Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei rege etc., infante al spaniolilor, arhiduce al Austriei, duce al Burgundiei, Sileziei, Brabantului, Stiriei, Carintiei, Carniolei, Würtembergului etc., principe al Sueviei, marchiz al Moraviei, comite de Habsburg şi de Tirol etc., landgraf de Alsacia etc."*[9].

2. Casa de Austria a refuzat, cu obstinaţie, să-i recunoască lui Ioan Zápolya titlul de „rege ales al Ungariei" în anii de după 1526. Victoria diplomatică a Habsburgilor, consfiinţită în pacea din 1538 de la Oradea, dar mai ales alegerea lui Ioan Sigismund ca „rege al Ungariei" în septembrie 1540, a reaprins disputa dintre Ferdinand I de Habsburg şi partea adversă (regina-văduvă Isabella şi fiul ei) pe seama „moştenirii ungare", dispută care, deloc întâmplător, îmbracă şi forma titulaturii monarhice. Confruntarea se acutizează din momentul în care nobilimea din *Partium*, întrunită în dieta de la Debrecen, în octombrie 1541, recunoaşte domnia lui Ioan Sigismund (*„Ioan II, rege ales"*, aşa va fi numit acesta), fapt confirmat şi de dieta ardeleană de la Târgu Mureş din ianuarie 1542[10]. Reprezentanţii stărilor ardelene, întruniţi în dieta de la Târgu Mureş, sunt înştiinţaţi de către Martinuzzi despre faptul că sultanul i-a încredinţat lui

[5] Fr. Páll, Diplomatica latină..., p.281. Vezi şi Gyula Kristó, Histoire de la Hongrie médiévale, tom I, Le temps des Árpáds (préface de Sándor Scernus et Noël-Yves Tonnerre, traduit du hongrois par Chantal Philippe), Presses Universitaires de Rennes, 2000.

[6] „Nos Johannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc., marchio Moraviae ac Lussatiae et utriusque Silesiae dux etc." (R. Gooss, Österreichische Staatsverträge..., doc. 5, p.12).

[7] R. Gooss, Österreichische Staatsverträge..., doc. 16, p. 69, 81, 85.

[8] Ibidem, doc. 2, p. 2.

[9] „...divina favente clementia Romanorum semper augustum ac Germaniae, Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. regem, infantem Hispaniarum, archiducem Austriae, ducem Burgundiae, Silesiae, Brabanciae, Stiriae, Carynthiae, Carniolae, Wyrtembergae etc, principem Sueviae, marchionem Moraviae, comitem Habsburgi, Tyrolis etc., lantgravium Alsaciae etc." (R. Gooss, Österreichische Staatsverträge..., doc. 16. p. 69).

[10] Szilágyi Sándor, Monumenta comitialia regni Transylvaniae. Erdélyi országgyülési emlékek, vol. I, Budapesta, 1875, doc. XXIV, p. 77-78.

www.mcdr.ro / www.cimec.ro

Ioan Sigismund *„partea Regatului Ungariei dincoace de Tisa şi Regatul Transilvaniei"*[11]. Poarta Otomană a folosit titlul regal pentru Ioan Sigismund mai ales în relaţiile cu Habsburgii tocmai pentru a-şi exprima orice refuz faţă de pretenţiile vieneze asupra coroanei Ungariei. Iată, de exemplu, scrisoarea sultanală adresată lui Ferdinand I de Habsburg în decembrie 1562, în care de trei ori sultanul foloseşte titlul de „rege" când vorbeşte despre mai marele Transilvaniei[12].

Casa de Austria, în schimb, i-a contestat orice titlu regal lui Ioan Sigismund. Dacă în ceea ce o priveşte pe Isabella, autorităţile austriece nu au avut nici o reţinere în a o numi *„serenisima doamnă, regina Isabella"* sau *„preasfânta doamnă Isabella, regina văduvă a Ungarie?"*[13], nu acelaşi lucru se poate observa în ceea ce-l priveşte pe copilul-prinţ – singurul în măsură să poată purta cândva, în mod real şi legitim, titlul regal, ceea ce reprezenta un mare pericol pentru Habsburgi din perspectiva obiectivului lor de a obţine „Coroana Sfântului Ştefan". Încă din 1541, chiar din momentul primelor negocieri dintre Ferdinand şi regina-văduvă, diplomaţia austriacă a folosit expresia *„ducele Ioan, fiul aceluiaşi..."*[14], atunci când îl pomeneau pe potenţialul moştenitor.

3. Cât o priveşte pe regina Isabella, aceasta a folosit, de fiecare dată când a negociat oficial cu Ferdinand, formulele: *„serenisimul principe şi domn Ferdinand, rege al romanilor, Ungariei, Boemiei, Dalmaţiei, Croaţiei etc."; „Ferdinand, din binevoitoare milă divină, rege veşnic august al romanilor, Ungariei, Boemiei, Dalmaţiei, Croaţiei, Slavoniei etc., infante al spaniolilor, arhiduce al Austriei etc."*[15]. Pentru sine, Isabella folosea formula: *„Noi, Isabella, prin mila lui Dumnezeu regina Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei etc."*[16], atunci când redacta documente oficiale adresate lui Ferdinand. în scrisorile către Ferdinand, cum este şi cazul celei din 19 iulie 1551, atunci când vorbea despre fiul său regina-văduvă folosea, cel mai adesea, următoarea formulă: *„ilustrisimul duce Ioan, fiul nostru"*[17].

4. Dacă în perioada 1540-1551 formulele sunt protocolare şi la cel mai înalt nivel al titulaturilor monarhice, cu atât mai mult cu cât ele sunt înscrise în acte de negociere bilaterală ce vizau preluarea, în mod benevol, a „Coroanei Sfântului Ştefan" de către Ferdinand, situaţia se complică începând cu anul 1556. Întorşi în Transilvania după cinci ani de abdicare, regina Isabella impune dietei Transilvaniei, printr-o adevărată lovitură de stat, în noiembrie 1556, recunoaşterea (proclamarea) sa ca *„regină a Ungariei, de drept încoronată"*, deşi fiul său avea 16 ani, ceea ce i-ar fi permis guvernarea (eventual prin titlul regal)[18]. Abuzul reginei este cu atât mai evident cu cât

---

[11] Documente privitoare la istoria românilor. 1531-1552 (culese, adnotate şi publicate de Nic. Densuşianu), Bucureşti, 1894, doc. nr. 155, p. 284-285 (în continuare: Hurmuzaki, Documente, vol. II, partea a IV-a).

[12] „Nun hat der König des Landes Siebenbürgen und von Ungarn, König Ştefan, an meine glückhafte Schwelle einen Brief und einen Mann geschickt und folgendes berichtet („Regele Transilvaniei şi al Ungariei, regele Ştefan, a trimis la Poarta mea un sol cu o scrisoare în care relatează următoarele"), aşa îşi începe sultanul scrisoarea către Ferdinand (Die Schreiben Süleymans..., doc. 27, p. 77).

[13] R. Gooss, Österreichische Staatsverträge..., doc. 18, p. 95.

[14] „Joannis ducis filii eiusdem" (Ibidem, p. 97).

[15] „Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, Dalmaciae, Croaciae, Sclavoniae etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austriae etc." (Ibidem, p. 96).

[16] „Nos Isabella, Dei gratia regina Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc.", aşa îşi începe regina-văduvă scrisoarea către Ferdinand prin care renunţa, în 19 iulie 1551, la toate drepturile de suzeranitate şi posesiunile din Ungaria şi Transilvania (Ibidem, doc. 20, p. 119).

[17] Ibidem, p. 121.

[18] Szilágyi Sándor, op. cit., vol. II, Budapesta, 1876, doc. nr. I, p. 3-13, V. M. Butnariu, Legitimitate şi inovaţie în statutul politico-juridic al regatului maghiar. Anii 1526-1570, în „Anuarul Institutului de Istorie „A.D. Xenopol"", 32, Iaşi, 1995, p. 47.

www.mcdr.ro / www.cimec.ro

stările privilegiate din Ardeal îl aleseseră la Turda, la 8 martie 1556, pe Ioan Sigismund ca pe *„domnul nostru copil, ca pe principele şi regele nostru"*[19], prestându-i jurământ de credință la Sebeş, la 12 martie 1556.

Moartea reginei Isabella la sfârşitul anului 1559 şi proclamarea de către dietă a lui Ioan Sigismund *„Ioan al doilea, din milă divină rege al Ungariei"* complică şi mai mult relațiile cu imperialii[20].

5. În perioada 1559-1570, Ioan Sigismund a fost numit în permanență de către oficialii vienezi *„fiul regelui Ioan"* sau/şi *„duce"*[21], nicidecum *princeps* („principe") cum se susține adeseori. Chiar dacă uneori termenul *princeps* apare în actele oficiale ale unor diplomați sau în corespondență privată el avea înțelesul de rang nobiliar şi nicidecum cel de titlu dobândit. Acest aspect ne impune revizuirea expresiilor „principe", „principat", „principat autonom" atunci când ne raportăm la o anumită perioadă din istoria Transilvaniei.

6. Lucrurile se schimbă începând cu anul 1569. Pacea (mai bine spus acordul de prelungire a păcii) dintre Selîm al doilea şi Maximilian al doilea din 1568, precum şi insuccesele din anii precedenți în confruntarea cu Habsburgii, îl determină pe Ioan Sigismund să renunțe la politica agresivă față de Viena, atitudine vizibilă încă din textul înțelegerii de la Satu Mare din 13 martie 1565[22]. Deschiderea negocierilor de pace dintre autorității vieneze şi cele transilvănene în anul 1569, concretizate în Tratatul de la Speyer, din 16 august 1570, pune capăt disputei dintre Habsburgi şi familia Zápolya pentru „moştenirea Ungariei" – a teritoriului şi coroanei deopotrivă. În formula tratatului ratificat de Ioan Sigismund la întâi decembrie 1570, cei doi înalți demnitari poartă (îşi recunosc, acceptă) următoarele titluri: *„Ioan, fiul serenisimului Ioan, regele de odinioară al Ungariei, Dalmației, Croației etc., prin mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei şi al părților regatului Ungariei"*, sau *„serenisimul principe, domnul Ioan, ..."*[23], în ceea ce-l priveşte pe demnitarul transilvănean, şi *„serenisimul principe, domul Maximilian al doilea, împărat ales al romanilor, veşnic august şi rege al Germaniei, Ungariei, Boemiei, Dalmației, Croației, Slavonei etc., arhiduce al Austriei, duce al Burgundiei, Stiriei, Carintiei, Carniolei şi Würtembergului, comite al Tirolului etc, mai-marele, suveranul şi ruda noastră prearespectată"*[24], în ceea ce-l priveşte pe Habsburg. Potrivit tratatului, Ioan Sigismund renunța la titlul de *„rege ales" (electus rex)* şi la orice pretenție asupra „Coroanei Sfântului Ştefan", doar Maximilian al doilea şi urmaşii săi legitimi având aceste drepturi dinastice de acum înainte. Mai mult, principele Transilvaniei îl recunoştea şi îl accepta pe posesorul titlului şi coroanei regale

[19] Szilágyi Sándor, op.cit, vol.I, doc.nr. XXVII, p. 569-570, Cristina Feneşan, Constituirea Principatului autonom al Transilvaniei, Bucureşti, 1997, p. 159.

[20] V.M. Butnariu, op. cit, p. 47.

[21] Andrei Veress, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Țării Româneşti, vol.I, Acte şi scrisori (1527-1572), Bucureşti, 1929, doc. 213, p. 167-168, R. Gooss, Österreichische Staatsverträge..., doc. 26, p. 160-161.

[22] Textul convenției habsburgo-transilvănene de la Satu Mare folosea pentru Ioan Sigismund titlul de „ilustrisimul Ioan Sigismund, ducele Transilvanie", pe când Maximilian al doilea păstra intactă titulatura imperială şi regală a tatălui său, Ferdinand (R. Gooss, Österreichische Staatsverträge..., doc. 30, p.179).

[23] „Joannes, serenissimi olim Joannis, regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. filius, dei gratia princeps Transylvaniae ac partium regni Hungariae" (R. Gooss, Österreichische Staatsverträge..., doc. 31, p. 189-191).

[24] Ibidem, p. 190.

www.mcdr.ro / www.cimec.ro

maghiare ca suzeran al său, acceptând, în acelaşi timp, ca Transilvania şi părţile Ungariei pe care le posedă să fie considerate parte a regatului Ungariei[25].

Aşadar, titlurile monarhice puse în joc de cele două părţi între anii 1540-1570 evidenţiază evoluţia unei dispute politice, o aspiraţie monarhică şi mai puţin o realitate politico-juridică şi teritorială efectivă. Exprimată în forme şi formule cu conotaţii medievale, titulatura, aşa cum ne arată documentele la care ne-am referit, evidenţiază o practică diplomatică ce ţine mai degrabă de vremurile moderne decât de uzul diplomatic medieval. Nu trebuie însă să pierdem din vedere faptul că diplomaţia vieneză a lucrat de aşa natură încât, şi pe această cale a titlurilor, să realizeze două obiective majore: să repare eşecul din anii 1527-1556, când a pierdut în disputa pentru „Coroana Sfântului Ştefan", iar, în al doilea rând, să legitimeze pretenţiile şi posesiunile sale teritoriale momentane şi viitoare asupra fostului regat maghiar.

PROTOCOL FORMULAS IN THE HABSBURG-TRANSYLVANIAN TREATIES FROM 1540-1570—BETWEEN TRADITION AND MODERNITY

Summary

The sixteenth century documents concerning the diplomatic relationships between the Transylvanian officials (from Transylvania) and the Viennese ones (Austrian) maintain, in their general features, the constructive scheme of the Medieval Latin chancelleries. However, as concerns the *intitulatio*, in the sixteenth century a tendency of "embellishment" of the royal title with original, even mythic and legendary elements, became pronounced. Many of these additions had no longer a correspondent in reality. After John Zápolya, king of Hungary's death in 1540, the House of Austria denied any royal title to John Sigismund, the son of the dead king. If in the case of Isabella, the Austrian authorities had no problem in calling her "*serenissima dona, regina Isabella*" or "*Isabella, regina Hungariae vidua*", their attitude towards John Sigismund was completely different. Between 1559 and 1570, John Sigismund was permanently called by the Viennese officials "*dux Joannes Sigismundus*" and "*dux Joannes Sigismundus, serenissimi quondam Regis Joannis filium*", and never "*princeps*" as it is very often affirmed. As concerns Isabella, in the correspondence with Ferdinand I of Habsburg she used the following formula: "*Ferdinandus, divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, Dalmaciae, Croaciae, Sclavoniae etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum, arhidux Austriae*". In official documents addressed to Ferdinand, Isabella used for herself the following formula: "*Nos Isabella, dei gratia regina Hungariae, Dalmaciae, Croaciae etc. . .*" In the same documents, when referring to her son, the Queen Isabella used, most often the formula "*illustrissimus Joannes dux, filius nostri.*"

The treaty of Speyer, from 16 August 1570, ends up the dispute between the Habsburgs and Zápolya family for the "legacy of Hungary". In the treaty, both high dignitaries acknowledged mutually the following titles: *Joannes, serenissimi olim Joannis, regis Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. filius, dei gratia princes*

[25] Ibidem, p. 191.

www.mcdr.ro / www.cimec.ro

Transylvaniae ac partium regni Hungariae"; "*serenissimus princes dominus Maximilianus secundus, electus Romanorum imperator, semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc. rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae et Wirtembergeae etc., comes Tirolis etc.* ".

In conclusion, the royal titles disputed by the two parties in 1540-1570 illustrate a political dispute rather than a juridical-political and territorial reality. Expressed in forms and formulas having medieval connotations, the entitling points out a diplomatic practice belonging to the modern age rather than the medieval diplomatic routine.

www.mcdr.ro / www.cimec.ro